

О.В. Шабінський, д-р екон. наук, доцент
Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро

**ВИЗНАЧЕННЯ ПОТРЕБИ В ІНВЕСТИЦІЙНИХ РЕСУРСАХ
АГРОПІДПРИЄМСТВ В ПРОЦЕСІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ АГРОСЕКТОРА:
ПРАКТИЧНИЙ ПІДХІД**

Потреба підприємства у власних інвестиційних ресурсах викликана попитом на капітал, необхідного для здійснення інвестицій. В цьому зв'язку визначення потреби в основних власних інвестиційних ресурсах підприємств аграрного сектора в процесі забезпечення економічної безпеки агросектора України має першочергове значення. Розв'язання цих питань буде сприяти усуненню загрози економічної безпеки не тільки на рівні підприємства, а й регіону і України в цілому.

***Ключові слова:** інвестиції, ресурси, планування, власні джерела, фінансування проекту.*

Постановка проблеми. Необхідність забезпечення економічно безпечного та сталого розвитку АПК України в умовах зростаючого попиту суспільства в якісних конкурентоспроможних видах продукції викликає потребу в науково – технологічних і інноваційних розробках. Це вимагає модернізації, реконструкції та перебудови всього агропромислового комплексу. Підприємства різних форм власності самостійно розробляють інвестиційні програми, здатні забезпечити сталий та безпечний розвиток виробництва. В цьому зв'язку визначення потреби в основних власних інвестиційних ресурсах підприємств аграрного сектора в процесі забезпечення економічної безпеки аграрного сектора України має першочергове значення. Розв'язання цих питань буде сприяти усуненню загрози економічної безпеки не тільки на рівні підприємства, а й регіону і України в цілому. В цьому аспекті дослідження питань визначення потреби в інвестиційних ресурсах агропідприємств є надзвичайно актуальними.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Узагальнююча характеристика інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств, що ґрунтується на теоретичних положеннях, розвивається в працях вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів: В.Я. Амбросова, В.І. Бірманна, І.О. Бланка, О. Гудзь, М. Дем'яненко, В.В. Ковальової,

Дж. М. Кейнса, О.В. Олійника, О. Онегіної, П.Т. Саблука, М.І. Савлука, О.Ю. Старикової, О.Л. Смірнова, О.В. Ульянченка. Але виникає потреба практичної розробки залучення інвестиційних ресурсів в аграрну сферу економіки, оскільки процес відтворення потенціалу агровиробництва вимагає активного втручання органів державної влади та місцевого самоврядування, адже забезпечення накопичення необхідних інвестиційних коштів потребує об'єднання всіх інтегрованих господарсько-фінансових структур. Тому виникає велике коло малодосліджених та дискусійних практичних питань, які потребують свого вирішення. Висвітленню цих питань присвячуються наші дослідження.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є визначення потреби в основних власних інвестиційних ресурсах підприємств аграрного сектора в контексті забезпечення економічної безпеки агросектора. Ці питання потребують свого розкриття.

Виклад основного матеріалу. Завдання, які стоять перед агропромисловим комплексом України, полягають в тому, щоб стимулювати процеси нагромадження й ефективного використання інвестиційних ресурсів відповідно до пріоритетів економічного зростання, перспектив інноваційного розвитку. Передумовою цього має стати макроекономічна стабільність, яка сприятиме акумулюванню внутрішніх і зовнішніх ресурсів шляхом підвищення довіри інвесторів до економічної політики та зниження рівня небезпеки інвестування. У відповідних документах була розроблена загальна потреба в інвестиційних та кредитних ресурсах, необхідних для сталого розвитку українського АПК згідно прогнозу до 2015р. Потреба в науково – технологічних і інноваційних розробках зумовлюється необхідністю забезпечення економічно безпечного та сталого розвитку АПК України в умовах зростаючого попиту суспільства в якісних конкурентоспроможних видах продукції, що вимагає модернізації, реконструкції, перебудови всього агровиробничого комплексу [6, 7].

Наукове обґрунтування інвестицій здійснюється на основі бізнес-планування. Типова структура та зміст бізнес-плану проекту реальних інвестицій в агропромислове виробництво складається з шести етапів (табл.1) [1]. Мета нашого дослідження заключається у визначенні потреби власних джерел фінансування, інвестицій в основний капітал агропідприємств і розробці оптимізації структури фінансування проекту. Тобто в розкритті сутності другого, третього та четвертого розділів структури бізнес-плану проекту інвестицій в агровиробництві в процесі забезпечення економічної безпеки підприємств агросектора.

На другому етапі бізнес-плану – *потреба в інвестиціях* – здійснюються розрахунки потреби підприємства в капітальних вкладеннях, необхідних для реалізації інвестиційного проекту. Зокрема, потреба підприємства в капітальних вкладеннях для здійснення нового будівництва або реконструкції підприємства визначається у вигляді кошторису витрат (інвестиційного плану). У ньому відображаються витрати на будівельні матеріали, оплату будівельно-монтажних робіт, відшкодування накладних витрат будівельних організацій, прибуток будівельних організацій, податок на додану вартість, який входить до вартості будівництва, тощо. Потреба підприємства в капітальних вкладеннях на придбання нового обладнання розраховується, виходячи з кількості одиниць техніки і обладнання, яке планується придбати, прогнозу цін закупівлі, витрат на доставку та монтаж обладнання, оплати пусконаладжувальних робіт. Потреба в капітальних вкладеннях розраховується як в цілому по проекту на весь термін його здійснення, так і з розбивкою за періодами (1-й рік – за кварталами та місцями, 2-й – за кварталами, 3-й та наступні – за весь поточний рік).

На етапі бізнес-плану проекту інвестицій – *планування власних джерел фінансування проекту* – плануються власні джерела фінансування інвестиційного проекту, обсяги фінансування за кожним з джерел на весь термін проекту та за окремими періодами. Завданнями розробки цього розділу бізнес-плану є забезпечення збалансованості між розрахованою потребою в інвестиціях та можливим обсягом інвестиційних ресурсів з різних джерел їх забезпечення; оптимізація структури фінансування за джерелами одержання капіталу, обсягами, термінами; максимально ефективне використання ресурсів, що спрямовані на фінансування проекту; зменшення вартості інвестиційних ресурсів та витрат на фінансування проекту.

Для розв’язання цих завдань на стадії розробки бізнес-плану інвестиційного проекту повинна проводитися така робота [2]:

1. Визначення потреби підприємства у інвестиційних ресурсах на кожному етапі реалізації проекту. Потреба підприємства в інвестиційних ресурсах є попитом на капітал, необхідний для здійснення інвестицій. Кількісно потреба в капіталі для фінансування проекту являє собою різницю між сукупними витратами підприємства на здійснення намічених заходів, що передбачаються відповідно до інвестиційного плану, і запланованими доходами від реалізації проекту в кожний конкретний проміжок часу.

2. Формування джерел фінансування проекту і визначення можливого обсягу коштів за кожним з них. Потреба підприємства в

інвестиційних ресурсах повинна покриватися за рахунок відповідних джерел їх утворення. Останні являють собою пропозицію капіталу і мають відповідати обсягові та часовій структурі попиту на нього.

Типова структура бізнес-плану проекту інвестицій в агропромислове виробництво

Назва розділу	Короткий зміст
1.Характеристика об'єкта інвестування та умови його здійснення	Суть інвестування – мета інвестування – технічні характеристики об'єкта інвестування – спосіб здійснення інвестицій – терміни інвестування – очікувані результати
2.Потреба в інвестиціях	Визначення обсягу інвестиційних витрат з окремих напрямків витрат та в цілому по проекту з розподілом на періоди їх здійснення
3. Планування власних джерел фінансування проекту	Визначення кількості джерел інвестування та обсягів фінансування за кожним з них із розподілом на періоди залучення
4.Оптимізація структури фінансування проекту	Оцінка додаткових доходів підприємства від реалізації проекту – оцінка додаткових витрат у зв'язку з реалізацією проекту – оцінка грошового потоку від реалізації проекту
5.Оцінка загроз інвестиційного проекту	Визначення переліку інвестиційних ризиків та оцінка рівня кожного з них – обґрунтування форм страхування ризиків
6. Оцінка ефективності інвестиційного проекту	Розрахунок показників ефективності: чистої теперішньої вартості проекту – рентабельності проекту – терміну окупності – внутрішньої норми прибутковості

Для розв'язання цього завдання виявляють джерела коштів, які можуть використовуватися для фінансування даного проекту і розраховують обсяг коштів за кожним з них на кожному етапі їх реалізації. Перш за все вираховується детальна оцінка можливих обсягів та строків використання саме власних ресурсів.

Розмір чистого прибутку підприємства, який може бути використаний для інвестиційної діяльності, залежить від таких показників, як обсяг господарської діяльності підприємства (виручка від реалізації продукції, послуг); рентабельність виробництва; рівень оподаткування прибутку підприємства; потреба підприємства за іншими напрямками

використання прибутку (матеріальне стимулювання працівників, соціальний розвиток, приріст власних оборотних коштів, виплата дивідендів власникам підприємства, тощо).

Обсяг чистого прибутку, який може використовуватися з інвестиційною метою, розраховується за формулою [4]:

$$O_{\text{чп.інв.}} = \frac{T_{\text{вр}} \times \text{ПР}_p \times (100 - C_{\text{оп}})}{100 \times 100} - \text{П}_{\text{чп.інш.}}$$

де $O_{\text{чп.інв.}}$ – сума чистого прибутку для інвестицій;

$T_{\text{вр}}$ – сума виручки від реалізації продукції у прогнозованому періоді;

ПР_p – передбачуваний рівень рентабельності виробництва, відсотків;

$C_{\text{оп}}$ – рівень оподаткування прибутку підприємства, у відсотках до його загальної суми;

$\text{П}_{\text{чп.інш.}}$ – необхідна сума чистого прибутку за іншими напрямками його використання.

Обсяг коштів амортизаційного фонду, який може використовуватися для фінансування проектів, залежить від вартості основних фондів та нематеріальних активів підприємства, ступеня їх зносу, діючих норм амортизаційних відрахувань, залишку амортизаційного фонду на початок інвестиційного проекту.

Загальний розмір амортизаційного фонду, який може бути використаний з інвестиційною метою, розраховується згідно наступної формули[4]:

$$\text{AM}_{\text{інв}} = Z_{\text{ам}} + \sum_{i=1}^n \frac{(AA_{\text{н}} + AA_{\text{виб}} + AA_{\text{прид}})}{100} \times N_{\text{амі}}$$

де $\text{AM}_{\text{інв}}$ – амортизаційний фонд для інвестицій;

$Z_{\text{ам}}$ – залишок коштів амортизаційного фонду на початок здійснення інвестицій;

$AA_{\text{н}}$, $AA_{\text{виб}}$, $AA_{\text{прид}}$ – відповідно вартість наявних активів підприємства, обсяг їх вибуття та придбання (основних фондів та нематеріальних активів);

$N_{\text{амі}}$ – середня норма амортизації активів, що використовується в i -му місяці;

n – кількість місяців у періоді, на які розраховується обсяг інвестиційних ресурсів.

Прибуток від продажу майна, що вибуває чи не використовується, розраховується як різниця між ціною його продажу і витратами, пов'язаними із здійсненням демонтажу, транспортуванням та

безпосередньо продажем, а також з додатковими платежами, які підлягають сплаті. Розрахунок розміру цього джерела інвестиційних ресурсів підприємства здійснюється за формулою:

$$D_{\text{інв}} = C_{\text{реал}} - V_{\text{реал}} - \text{ПДВ} - \text{Ппід},$$

де $D_{\text{інв}}$ – джерело інвестицій від вибуття;

$C_{\text{реал}}$ – ціна реалізації майна, що вибуває;

$V_{\text{реал}}$ – витрати, пов’язані з реалізацією майна;

ПДВ – податок на додану вартість на різницю між ціною продажу та купівлі майна, що вибуває;

Ппід – податок на прибуток підприємства від реалізації майна, що вибуває.

Загальний розмір власних інвестиційних ресурсів розраховується як сума можливих коштів за всіма джерелами їх формування.

Вивчивши можливі власні джерела одержання інвестиційних ресурсів, визначивши обсяги та терміни отримання коштів по кожному з них, необхідно перейти до наступного етапу роботи – *оптимізації структури фінансування проекту*. Оптимальною може бути визнана така структура фінансування проекту, за якої забезпечується постійна платоспроможність проекту; мінімізується ризик, пов’язаний з одержанням грошових коштів з різних джерел; мінімізується загальна вартість фінансування проекту; підвищується рентабельність власного капіталу підприємства.

З метою формування оптимальної структури фінансування проекту необхідно провести таку роботу [3, 5, 8]: проаналізувати ступінь самофінансування проекту; оцінити доцільність використання власного капіталу для фінансування інвестиційного проекту; вивчити можливості використання запланованого обсягу залучених коштів; провести оцінку вартості фінансування інвестиційного проекту та порівняти її з розрахунковою внутрішньою нормою прибутковості проекту.

Виконання розглянутої аналітичної роботи дозволяє розробити обґрунтовані пропозиції з удосконалення структури фінансування проекту з метою підвищення ефективності його реалізації в цілому.

В результаті реалізації проекту очікується інвестиційний прибуток. Джерелом інвестиційного прибутку від реалізації проекту реальних інвестицій є різниця між додатковими поточними витратами підприємства, викликаними реалізацією проекту. На відміну від інвестиційних витрат, що виникають безпосередньо в момент інвестування, додаткові доходи та витрати від реалізації проекту виникають впродовж терміну корисного використання основних фондів, які створені в ході реалізації проекту.

Висновки. Отже, комплексний підхід до розробки, аналізу, оцінки і реалізації інноваційно-інвестиційного проекту в агропромисловому виробництві сприяє забезпеченню економічної безпеки на рівнях як аграрного сектора, так і агропідприємства на основі зростання ефективності інновацій і підвищення конкурентоспроможності. Перелічені завдання визначають пріоритетні напрями розвитку вітчизняної аграрної науки та інноваційної діяльності в усіх сферах національного АПК. По-перше, необхідно істотно прискорити системні дослідження щодо розробки самої концепції державного регулювання і реальної підтримки функціонування національного АПК в ринкових умовах на засадах інноваційно-інвестиційної моделі й концепції сталого розвитку. По-друге, велика увага має бути приділена обґрунтуванню ефективних систем, методів і способів державної підтримки та регулювання розвитку АПК з урахуванням вступу України в СОТ та інтеграції до ЄС. По-третє, з поля зору науки не повинно також випадати роздроблення термінових і невідкладних заходів щодо запобігання подальшому соціально-економічному занепаду села та природно-екологічній деградації просторової бази національного АПК, насамперед його аграрної системи. В умовах відсутності державної підтримки і фінансово-економічної кризи, підвищення рентабельності підприємств агросектора напряму залежить від фінансування інвестицій за рахунок власних джерел. Але можливості щодо підвищення ефективності тієї чи іншої галузі аграрного виробництва за рахунок власних коштів обмежені. Тому вважаємо, що ефективність інвестиційних проектів залежить не тільки від власних джерел фінансування, але і від їх кредитування, оскільки ресурсне забезпечення аграрного виробництва в сучасних умовах впливає на всі фінансові процеси в агросекторі економіки. В цілому, інвестиційна та інноваційна політика щодо забезпечення економічної безпеки передбачає реалізацію державних інвестиційних пріоритетів аграрного сектору, створення умов для вільного руху капіталів та зростання залучення інвестицій у розвиток сільських територій.

Бібліографічний список: 1. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств: підручник. – 2-е вид., доп. і переробл. / В.Г. Андрійчук. – К.: КНЕУ, 2004. – 624 с. 2. Гудзь О.Є. Фінансові ресурси сільськогосподарських підприємств: монографія. – К.: ННЦ ІАЕ, 2007. – 578с. 3. Кісіль М.І. Стратегічні напрями інвестиційного забезпечення розвитку сільського господарства / М.І. Кісіль // Економіка АПК. – 2012. – № 9. – С. 36-39. 4. Поддєрьогін А.М. Фінанси підприємств: підручник. – П'яте вид., переробл. та доп./ А.М. Поддєрьогін. – К.: КНЕУ, 2004. – 546 с.

5. Пурій Г.М. Інвестиційне забезпечення розвитку фінансового ринку // Г.М. Пурій. – Економіка АПК. – 2010 – № 2. – С. 95. 6. Стецюк П.А. Фінансово – кредитний механізм аграрного розвитку / П.А. Стецюк // «Економічні науки». – Серія «Облік і фінанси». – Вип. 11 (41). Ч.2. – 2014. – С. 348–358. 7. Стратегічні пріоритети. – 2009. – № 1 (10). – 400 с. 8. Шевченко О.В. Інвестиційна активність регіонів України: вплив на економічне зростання / О.В. Шевченко// Економіка АПК. – 2013. – № 5. – С. 56.

А.В. Шабинский. Определение потребности в инвестиционных ресурсах агропредприятий в процессе обеспечения экономической безопасности агросектора: практический подход.

Потребность предприятия в собственных инвестиционных ресурсах вызвана спросом на капитал, необходимый для осуществления инвестиций. В этой связи определение потребности в основных собственных инвестиционных ресурсах предприятий аграрного сектора в процессе обеспечения экономической безопасности агросектора Украины имеет первостепенное значение. Решение этих вопросов будет способствовать устранению угроз экономической безопасности не только на уровне предприятия, но и региона и Украины в целом.

Ключевые слова: инвестиции, ресурсы, планирование, собственные источники, финансирование проекту.

A.V. Shabinski Determining the need for investment resources of agricultural enterprises in the process of ensuring the economic security of the agricultural sector: a practical approach. The need for companies to own investment resources is caused by demand for capital needed for investment. In this regard, the definition of the need for major investment of its own resources of the agricultural sector enterprises in the process of ensuring the economic security of Ukraine's agricultural sector is of paramount importance. Addressing these issues will help to eliminate threats to economic security, not only at the enterprise level, but also the region and Ukraine as a whole.

Comprehensive approach to the development, analysis, evaluation and implementation of innovation and investment projects in agricultural production contributes to economic security at both the agricultural sector and agribusinesses through increased efficiency innovation and competitiveness. The above objectives define the priority areas of national agricultural science and innovation in all sectors of the national agribusiness. The field of science should not fall as fragmentation urgent and immediate action to prevent further social and economic decline of rural and natural environmental degradation national spatial framework of agriculture, especially its agricultural system. In the

absence of government support and financial crisis, increase profitability depends on the agricultural sector investment financing from its own sources. But opportunities to improve the efficiency of a sector of agricultural production from its own resources are limited. Therefore, we believe that the efficiency of investment projects depends not only on its own sources of funding, but also on their loans as resources for agricultural production in modern conditions affecting all financial processes in the agricultural sector of the economy. Overall, investment and innovation policy on economic security provides for the implementation of public investment priorities of the agricultural sector, the creation of conditions for free movement of capital growth and attract investment in rural development.

Key words: investments, resources, planning, own sources of financing the project.

Стаття надійшла до редакції 07.07.2016 р.